

Překlad části textu II.

Ženy v raném buddhismu

Přeložila: **Jitka Klesnilová**

Strana 321 - 331

Buddha musel zvážit spoustu faktorů před tím, než udělal rozhodnutí. Rozuměl lidské povaze a obával se tlachů a nekonečných skandálů, které by nastaly, kdyby ženy byly přizvány do Řádu, nad všemi bytostmi odpovědnými za celistvost mnišské obce, klášterního řádu, který zřídil pro své mužské pokračovatele. Jiný důvod proč byl Buddha zdráhavý přibrat ženy, bylo jeho znepokojení, jestli se ženy dokáží vzdát své přirozené tradiční funkce v mateřství.

Otázka jestli ženy přijmout, přinesla Buddhovi velké dilema, protože musel zhodnotit a zvažovat důsledky jeho závěrečného rozhodnutí. Cítil že založení obce mnišek by mohlo vytvořit jistý okolnosti měnící povahu velmi mocnou přirozeností. Věčné dorozumívání mezi dvěma Řády by mohlo mnichy a mnišky vystavit navzájem jeden druhému jako dvě opačná pohlaví, připravující půdu pro mnohá pokušení a příležitosti pro vyzkoušení jejich odhodlanosti a sebekontroly a dále také nepřiměřeným slabostem. Ti co již zvládli a zkontrolovali svoje pokušení a vášně, budou na správné cestě k dosažení Nirvány, ale ti co to nezvládají, budou mnohokrát vyzkoušeni ve své síle a kázni. Vskutku spousta lidí propadá životu v "hříchu", ale potom také spousta jiných jej již překonaly a zdolaly.

Některé jiné zdroje říkají, že Buddha, sledující fungování systému džinismu, byl opravdu ochoten přijmout ženy do Řádu, ale byl bržděn skutečností, že se narodil jako hinduistický, v náboženství jež nepovoluje ženám takovou svobodu a privilegia. Jiná teorie se pokouší vysvětlit jeho nechuť přijmout ženy do Řádu tím, že ve chvíli kdy by skutečně souhlasil s jejich přijetím, původní texty které byly mnohokrát vydány mnichy muži, přičemž mnoho z nich by neschvalovalo jejich přijetí, a tak by tyto vydané texty nereflektovaly vhodně to, jak Buddha doopravdy smýšlel o této otázce.

Ať tak či tak, když Buddha konečně a neochotně souhlasil s přijetím žen, ustanovil podmínky jejich vstupu stejně tak jako několik pravidel k uspořádání jejich života v Řádu. Formuloval osm specifických pravidel (Gurudhamma), která Mahapajapati a ostatní ženy souhlasily přijmout, když se všechny staly mniškami. Bylo to bráno tak, že v budoucnosti jakákoli žena přející si stát se mniškou, by se musela podříditi osmi pravidlům Gurudhamma, stejně tak dobře jako ty před ní. Účelem těchto osmi pravidel bylo ovládnout jejich chování v Řádu a definovat jejich vztahy se světským světem.

Navíc k těmto osmi hlavním pravidlům mnoho dalších příkázání, která jsou částí Vinaya Pitaka ~ *souboru pravidel*, konkrétně sekce známé jako Bhikkhuni-Vibhanga ~ *rozbor řádu mnišek*, byla formulována v průběhu času kvůli novým potřebám a příležitostem. Osm pravidel z Gurudhamma bylo však formulováno Buddhou samým před tím, než povolil založení Řádu.

Jako navržené Buddhou, bylo velmi jasné od velmi ranných počátků, že mnišky by měly být vždy podřízeny mnichům, závisějící na nich v představování většiny jejich obřadů a potřebujících schválení od mnichů dokonce i pro ty obřady, které mohly předvádět pro sebe, očekávající jejich schválení.

Jiný důležitý rys těchto osmi pravidel (Gurudhamma) bylo, že definovala etiku a vztahy mezi mnichy a mniškami. Například přijetí nové členky mnišek muselo být schváleno společným setkáním mnichů a mnišek, zatím co vysvěcení nového mnicha nemuselo být

mniškami povoleno. Stařešina a starší mniška museli, navzdory váženosti, stát nablízku mladého a nově vysvěceného mnicha. Mnišky nesměly učit dhamma ~ nauku mnichům, ačkoli některé zvláště osvícené kázaly shromážděním mnišek.

Díváme-li se na praktiky jiných náboženských systémů zahrnujících ženská práva ke kázání svatých písem, katolické církve nedovolují ženám kázat. Současná rozrůzněnost mezi římskokatolickou církví o vysvěcení žen vrcholí nařízením, vydaným v poslední době Vatikánskou kanceláří pro „Učení víry“, ve smyslu zákazu ženských kněží, který je „neodvolatelný, učení...které má nezpochybnitelný charakter“. Ať tak či tak, některé protestantské církve ustanovují ženy jako kněze, ale někteří z jejich členů se uchylují k protestům o založení svých vlastních církví. Islám povoluje ženám číst Korán, ale ne jej přednášet. Hinduismus také nepovoluje ženám kázat, ačkoli zde byly některé přední řeholnice, jako Gargi, Vachaknavi a Sulabha, které to dělaly. Také v judaismu jen svobodomyšlné školy povolují ženám kázat a být vysvěceny jako rabínky, což je velice nedávny pokrok.

Ačkoli mnoho pravidel Gurundhamma staví muže do pozice nadřazenosti, ne všechna pravidla byla striktně dodržována. Byly zde jisté výjimky, kdy ženy kázaly mužům, jako následující příběh představení Rajamati.

Princ Sauryपुरy měl dva prince. První Vasudeva měl dvě ženy Rohini a Devaki, každá z nich mu porodila syna Rama a Kesava. Druhý syn Samudra Vijaya a jeho žena Siva také měli syna Aristanemi. Kesava usiloval o Rajamati dceru krále, jakožto ženu pro svého bratrance Aristanemi, který byl velmi okázalý a hrdý že si přivede svou nevěstu. Cestou viděl spoustu zvířat připoutaných a uvězněných ve svých klecích a při tázání se objevil, že jsou všechna zabijena pro jeho svatební hostinu. Byl tím hluboce šokován a rozhodl se složit slib asketismu. Když princezna Rajamati slyšela tyto zvěsti, nejprve truchlila, ale potom se rozhodla být řeholnicí.

Jednoho dne na svých poutích jako řeholnice, aby utekla před prudkým deštěm, ukryla se v jeskyni. Věřice, že je v jeskyni sama, svlékla si svoje roucho, aby jej osušila, ale byla velmi překvapena, když objevila asketického Rathanemi, který zde také našel útočiště. Když uviděl Rajamati nahou a tak krásnou, byl přemožen vášní a začal jí dělat návrhy. Ale ona je důrazně odrážela, kázající jej kázáním a napomínající jej, připomínající mu jeho slib, načež se asketa vrátil k náboženství, „jako slon popohnaný pcháčím.“

Od chvíle co Buddha připustil, že ženství není překážkou spasení, tak jako džinistická sekta svetambra, nikdy více nebylo manželství povinné pro ženy, kterým bylo nyní porazeno, aby se vyhnuly svazku a na místo toho se staly řeholnicemi.

Jako důsledek této svobody, kdo měl jakoukoli snahu dostat se k náboženskému životu, byl nyní volný to udělat jako 1) laik, který vede život v domácnosti nebo 2) jako ti kdo se zřikají světa, aby vedli život bezdomovců a stali se mniškami nebo žebračkami.

Tak dalece jako je první kategorie žen zainteresovaná, první dvě ženy stávající se stoupenkyněmi laicismu byly matka a žena Yasy, který jak již víme, vyslovil deset svobodných bodů Vajjaini pro mnichy, nelegální a nemorální během druhého buddhistického koncilu. Jejich změna se odehrála po poslechnutí kázání v Gazelím parku v Isipataně, a brzy poté co se Yasův obchodnický otec Kakandaka stal laickým žákem, a potom co Yasa sám začal být vůdcem ortodoxní strany obce a osvobodil se od všech korupčních vlivů. Budoucí vývoj a osud laických žen v ranném buddhismu je prodiskutován v pozdější sekci této studie.

A tak dalece jako je zainteresovaná druhá skupina žen, u žen které se zřekly světa a připojily se k Řádu, byl pokrok velmi pomalý. Pět let se muselo čekat mezi žádostí Mahapajapati k Anandovi a jakoukoli evidencí žen přejících si vstoupit do Řádu. Důvod je, že Buddhův vlastní postoj k vysvěcení žen byl velmi nejednoznačný.

Podle textu Buddha prohlásil, že přijetím žen do obce, bude životní rozpětí buddhistické tradice zkráceno o 500 let. Tak jak Kabilsing poukazuje, jakkoli Buddha udělal

svou předpověď nebo ne, buddhismus je dnes živ a v pořádku, jestliže ne příliš v Indii, tak rozhodně v jihovýchodní Asii na Dalekém východě. Navíc víra udělala velmi zřetelný vpád do Severní Ameriky a dokonce i do Evropy.

Buddha také řekl Anandovi, že ženy jsou schopny dospět ke stavu dosažení svobody od karmických tendencí a negativních emocí způsobujících znovuzrovnání v samsáře. Toto konstatování se určitě prokázalo správné, jak ukazuje pozdější vývoj. Fakt že většina žen byla doprovázena Mahapajapati, když se setkali s Buddhou, aby prosily o přijetí žen do jeho společenství, prokazuje, že zde bylo velké následovnictví laických žáků připravených vstoupit do řádu.

První mnišky

Ve chvíli kdy dal Buddha své povolení pro útvar Řádu pro ženy, sada pravidel ovládala jejich přijetí, skládající se ze dvou typů obeznámení: a) Pabbajja ~ *ordinace novice* a b) Upasampada ~ *přijetí do mnišské obce*.

Obeznámení Pabbajja přijímalo kandidátku jako nováčka, aby žila v klášteře po dobu dvou let, aby zde byla instruována řeholnicemi v šesti pravidlech, která zahrnovala pět řádových pravidel buddhistické morálnosti, plus šest příbuzných pro zdržení se jídla a špatných časů. Instruktorka, často mniška, která znala kandidátku osobně a přiblížila se k ní ve chvíli, kdy chtěla vstoupit do Řádu, by měla být jejím duchovním vůdcem a eventuálně její kmotrou navrhuje jí jméno pro vysvěcení k přijetí do mnišské obce po přezkoušení její znalosti k jejímu zadostiučinění. Po dokončení tohoto testu novicka musela formálně požádat svou učitelku, aby jí navrhla jméno pro vysvěcení k přijetí do mnišské obce.

Vysvěcení do přijetí do mnišské obce, krom toho že novicka byla formálně přijata k Řádu, se skládalo z veřejného zkoušení kandidátek před celou obcí mnišek, přičemž tázání bylo vedeno její učitelkou. Obsahovalo dvacet šest otázek na které se ptalo, přičemž dvacet čtyři z nich byly „vyřazovací otázky“, což znamenalo, že nevhodná odpověď vyřadila kandidátku z připuštění k vysvěcení. Z těchto dvaceti čtyřech otázek, bylo jedenáct z nich zaměřených na gynekologické deformace, pět na nemoci a osm na jiné záležitosti, každá z nich byla tázána třikrát.

Během zkoušení a po zodpovězení šestnácti otázek vztahujícím se k deformacím a onemocněním – jako lepra, vředy, suché malomocenství, tuberkulóza, epileptické záchvaty a ostatní – byla kandidátka předvedena těmito deseti otázkami:

1) jsi lidská bytost? Existovala pověra, že hadi, zvířata a duchové by mohli přijmout lidskou podobu, aby vstoupili do Řádu; 2) jsi žena? Horner věří že tato otázka byla kladena k možnému vyloučení přijetí eunucha; 3) jsi svobodná žena, znamenající, že pokud by byla otrokyní, nejprve by musela dostat propuštění od svého pána; 4) nemáš žádné dluhy; 5) jsi ve službách krále, znamenající jestli byla loajální k politickým autoritám; 6) obdržela jsi povolení od svého otce a matky, ačkoliv vdané ženy nebyly tázány jestli souhlasil jejich manžel, předpokládalo se, že takový souhlas byl udělen a to bylo zakořeněno v běžné domácí povinnosti a ne v náboženském schválení; 7) máš dovršených dvacet let; 8) byl ti dodán hábit a počáteční miska jako symbol stavu bezdomovce; 9) jaké je tvoje jméno po vysvěcení, poté co kandidát přijme klášterní jméno; 10) jaké je jméno tvého navrhovatele?

Kandidátky nebyly tázány žádné otázky, týkající se jejich důvodu pro vstup do Řádu, úrovní vzdělání, zda byla náboženskou nebo světskou osobou a na její minulý životní styl a ostatní okolnosti. Horner věří, že tyto body mohly vyvstávat během oné dvouroční doby a před tím, než požádala žena o vysvěcení.

Když byly všechny tyto otázky zodpovězeny uspokojivě, už jen dvě přídavná pravidla mohla diskvalifikovat kandidátku. První, kdyby se projevila nesnášenlivě během zkušební doby; druhé, kdyby byla těhotná v době zkoušení nebo vychovávala dítě jako matka nebo jako

kojná. Toto bylo přiklonění udávající situaci, nedělající kandidátku svobodnou od lidských závazků.

Když šlo všechno dobře a kolektivní orgán obce mnišek schválil vysvěcení, kandidátka byla potom představena obci mnišek pro konečné schválení, které nebylo nikdy zamítnuto, načež byla vysvěcena. Mniši museli zaznamenat přesný čas této události, říci to nové mnišce jako čas jejího duchovního znovuzrození a aby bylo možné přesně říci její duchovní věk.

Podle Komentářů Therigathy spolu s Mahapajapati bylo vysvěceno dvanáct žen. Mohlo by to vypadat, že nebyly déle připravovány aby přijaly jejich nižší a sloužící místo a zachovaly staré společenské závazky. Byly opravdu připravovány zřici se hmotného světa a hledat svoji vlastní spásu skrze náboženství stejně tak jako muži.

Ženy byly připraveny a ochotny čelit celibátnímu životu. Myšlenka celibátu nebyla nová, byla to obnova fenoménu, který byl praktikován v Indii před Buddhou. Život v celibátu byl považován za první krok pro kohokoli, pro muže i ženu, kteří měli jakékoli cíle ohledně dosažení osobního vykoupení. Žebračky v průběhu těchto ranných dob praktikovaly celibát a žily samy, stejně tak jako muži, v motlitbách a meditaci. Ačkoli pro většinu hinduistických žen byla myšlenka na manželství důležitá, aby zabezpečily synovi pohřební obřad jeho rodičů, životní styl oddanosti celibátu byl následován mnoha ženami svého času. Ve skutečnosti v době formování buddhistického řádu pro ženy, džinismus už položil základy pro klášterní život, založený na celibátu pro jeho příslušnice ženského pohlaví.

Některé zdroje uvádějí, že ženy byly oddány buddhistickému řádu kvůli osobnímu charisma Gautamy, ačkoli Vinaya nebo Therigatha nepodporují toto tvrzení. Příběh o přeměně Sujaty je jen příkladem, který naznačuje tento druh cítění pro Buddha. Obdržela souhlas od jejích rodičů stejně tak jako od manžela a docílila stavu dosažení svobody od karmických tendencí a negativních emocí způsobujících znovuzrození v samsáře ve chvíli, kdy byla stále laik. Ona byla jedna jediná, mezi dvěma známými spisovateli veršů, která dosáhla tohoto konce.

Většina žen, které vstoupily do buddhistického řádu byly buď vedeny naukou nebo to byly ty, co hledaly útočiště a pohodlí kvůli nějakým nešťastným okolnostem v jejich životě, jako žal způsobený smrtí dítěte nebo vdovství. Leč mezi mniškami upomínanými v textu Therigatha, většinu tvořily ty ženy, které se zřikaly světa velmi mladé a svobodné.

Podle buddhistického konceptu vykoupení, nirvána je konečným cílem k dosažení. Dosahnout ji individuálně musí člověk tak, že přemůže chtíč (raga), zlou vůli (dosa) a sebeklam (moha), zvítězit nade všemi věcmi, nad veškerou touhu, chtěním nebo pochopením (tanha, upadana). Ačkoliv buddhismus klade důraz na nestálost, pomíjivý životní styl a samostatnost v jednání, ženy byly těmito nařízeními odrazovány ve sledování osobního spasení.

Dosažitelné zdroje neadresují okolnosti nebo konkrétní dobu založení buddhistického řádu pro ženy. Možná to byla Yasodhara, žena Gautamy, kterou nechal vzadu v paláci, když odjel hledat osvícení, které mohlo být připočítáváno založení řádu. A ačkoli Vinaya vzpomíná na Mahapajapati jako vůdkyni hnutí, ona se k řádu připojila mnohem dříve, jen co se stala vdovou. Nicméně historické záznamy nám říkají, že v době vzestupu buddhismu a během Buddhova vlastního života, buddhistické chrámy vskutku v Indii existovaly.

Zatímco už byl ustanoven a vzkvétal řád džinistický pro ženy a brahmánský systém jogínek a žebraček, Buddha si přál vytvořit něco nového, odlišného a více závažného než byl existující systém. Jeho cíl nebyl mít jen velké následovnictví přijatými ženami do řádu nebo soutěžit s různými asketickými sektami brahmanismu, ale ukázat cestu k vykoupení současnému lidstvu bez ohledu na pohlaví.

V jeho kláštorech chtěl učít systém, metodu, způsob nestrannosti k materiálnímu světu, chtíči a nenasytosti, a dobrovolně přijatou kázeň tak, že oddaní vyznavači by mohli

dosáhnout osvícení a možná i nirvány.

Buddha byl zaměřený na duchovní zkušenost, ve které všechna sobecká touha zaniká a s ní i každý strach a vášně. Stav dokonalého vnitřního míru, doprovázen přesvědčením o dosažení spirituální svobody, stav fyzického a duchovního bytí, který není slovy popsateľný. Tento stav dokonalosti nebyl život v ráji, kde přebývají bohové. Buddha se zaměřoval na novou duchovní existenci dosaženou skrze absolutního osvícení.

Ať tak či tak, Buddha sám rozpoznal, že je daná strohost a trpkost cvičení založených v úzkých interpretacích teorií příčiny, nebyl si jistý zda jeho učení bude zajímavé a jestli zplodí pokračování. V pohledu tohoto zájmu rozšiřoval základ jeho učení, po dosažení osvícení pod stromem Bodhi ~ *stromem probuzení* a před tím než kázal svoje první kázání v Sarnathu, představováním teorie Osmi vznešených stezek, vedle učení Teorie svázání příčinou.

Tento krok se ukázal prospěšný a během pěti let, po té co se ujalo, přilákalo jeho kázání velké množství mužů a žen ze všech sfér lidského života. Začalo být velmi oblíbeným hnutím, které brzy upevnilo svou nadřazenost nad hinduismem, jehož odnoží opravdu bylo, nejen kvůli jeho apelování na učení hinduismu, ale kvůli jeho extrémní protichůdnému postoji proti brahmanickému autoritativismu a protože mělo otevřené dveře ženám a uznávalo jejich práva na útěchu v klášterním životě.

Zatímco Buddha souhlasil se základními aspekty metafyziky, etiky a učení o karmě, se záležitostmi které zdědil z hinduismu, do kterých se narodil, bylo zde rozcestí mezi jeho dědictvím a jinými sférami. Nechtěl uznávat praktiky brahmánismu tehdejší doby, a odmítal je praktikovat ve védických obřadech. A když byl požádán o předvedení nějakého obřadu, odepřel to slovy: „Podle tvého rčení, bych pro příčinu dharmy měl provést obětní obřady, které jsou obvyklé v mé rodině a které přinášejí vytoužené ovoce, neschvaluji obětování; nestarám se o štěstí, které je hledáno v ceně jiných utrpení.“

Píseň sester: Therigatha

Jakmile byly ženy přizvány do řádu a obec mnišek byla formálně založena a definována pravidla jejich klášterního života, řád prosperoval. Evidence jeho prosperity je pro nás odhalena Therigathou, sbírkou Žalmů sester, která se skládá ze sedmdesáti tří básní o 522 slokách. Tyto básně jsou věnovány vzpomínce na výjimečnou mnišku Theris, kteráž je připomínána jménem, spolu s popisem jejích exemplárních úspěchů. Therigatha byla složena v pátém století našeho letopočtu, její vyprávění jsou buď adaptována ze starších verzí a písní nebo byla výplodem fantazie a idealizací. Nejsou autentická také kvůli jménu Theris jakožto údajné autorky veršů, což nemůže být ověřeno.

Ale tradice je správná v domněnání se, že verše nebyly psány jediným autorem. Mniši měli podobnou tradici, kde verše oslavovaly a připomínaly skutky výjimečných mnichů, a jsou sesbírány v práci nazývané Theragatha.